

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ لَنَا مِنْ دُونِهِ
الْحَيَاةَ وَمَا كُنَّا
لَهُ شَاكِرِينَ

اهمیت نماز جمعه

از نگاه امام علی علیه السلام

مفید انسانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اهمیت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام

نویسنده:

مفید فیاضی

ناشر چاپی:

مسجد مقدس جمکران

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	اهمیت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام
۷	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۱۳	پیشگفتار
۱۶	راه شناخت امام علی علیه السلام
۱۹	بخش اول
۱۹	جایگاه جمعه در نگاه امام علی علیه السلام
۲۳	بخش دوم
۲۳	اهمیت اقامه نماز جمعه از دیدگاه مولی الموحدين امام علی علیه السلام
۲۴	مطلب اول: وظیفه حاکم اسلامی در ارتباط با نماز جمعه
۲۷	مطلب دوم: وظیفه مردم در ارتباط با برپایی نماز جمعه
۲۸	مطلب سوم: ضرورت حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام
۲۹	مطلب چهارم: ممانعت شیطان از حضور مؤمنین در نماز جمعه
۲۹	مطلب پنجم: حضور بعضی از زندانیان در نماز جمعه به دستور حضرت علی علیه السلام
۳۰	مطلب ششم: حضور بانوان در نماز جمعه از دیدگاه حضرت علی علیه السلام
۳۲	مطلب هفتم: ضرورت حضور کارگزاران در نماز جمعه
۳۳	بخش سوم
۳۳	آداب حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام
۳۴	مطلب اول: وظایف امام جمعه
۳۵	مطلب دوم: وظایف مردم در نحوه حضور در نماز جمعه
۳۶	مطلب سوم: حضور به موقع در نماز جمعه
۳۶	مطلب چهارم: تقسیم بندی ارزشی شرکت کنندگان در نماز جمعه
۳۷	مطلب پنجم: آداب نشستن مؤمنین در حال خطبه خواندن امام جمعه

۳۸	مطلب ششم: سکوت کردن به هنگام ایراد خطبه
۴۱	بخش چهارم
۴۱	جایگاه امامت جمعه از نظر امام علی علیه السلام
۴۳	مطلب اول: شرایط موفقیت امام جمعه
۴۵	مطلب دوم: خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام در روز جمعه
۴۷	مطلب سوم: ترجمه خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام
۵۱	منابع تحقیق
۵۵	درباره مرکز

اهمیت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام

مشخصات کتاب

سرشناسه: فیاضی، مفید

عنوان و نام پدیدآور: اهمیت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام/مفید فیاضی.

مشخصات نشر: قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۶

مشخصات ظاهری: ۴۸ص.

شابک: ۹۷۸۹۶۴۹۷۳۰۹۹۸:۳۰۰۰ ریال

یادداشت: کتابنامه: ص. [۴۵]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

شماره کتابشناسی ملی: ۱۱۴۷۶۶۵

ص: ۱

اشاره

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله على رسوله محمد وآله الطاهرين، ولعنه الله على اعدائهم اجمعين.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی - اعلی الله مقامه - و به برکت خون هزاران شهید، همه ساله شاهد بودیم که ملت مسلمان ایران سال نو را با سخنان گهربار امام عظیم الشأن که راهگشا و الهام بخش مسئولین نظام و امت شهید پرور بود آغاز می کردند. این سنت حسنه پس از ارتحال غمبار امام راحل قدس سره با زعامت و رهبری رهبر عزیز انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خامنه ای - دام ظلّه العالی - به نیکوترین صورت استمرار پیدا کرده و در آغاز هر سال با دور اندیشی و ژرف نگری، راه سال آینده را روشن و رهنمودهای لازم را ارائه می نمایند.

به همین جهت، در آغاز سال ۱۳۷۹ شمسی، رهبر معظم انقلاب در پیام نوروزی خود، پس از تبریک و رهنمودهای لازم، موضوعی را مطرح کردند که هر روزه جامعه اسلامی ما شاهد برکات و فیوضات آن است.

از آنجا که، سال ۱۳۷۹ با عید غدیر خم آغاز شد و با عید غدیر خم دیگری به پایان رسید؛ این واقعه شیرین را با هوشمندی خاص، غنیمت دانسته و آن را به عنوان «سال امام علی علیه السلام» نام گذاری کردند و در حالی که ملت مسلمان ایران مفتخر به مذهب تشیع علوی و تحت حاکمیت نظامی قرار دارند که پس از قرون و اعصار، بر مبنای «ولایت» استوار شده است بسیار ضروری است که مردم، با شخصیت والای امام علی علیه السلام بیشتر آشنا شده، و تلاش نمایند تا معرفت بیشتری نسبت به ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی و حکومتی آن حضرت پیدا کنند تا مهم ترین نیاز جامعه بشری را که داشتن الگوی کامل انسان است بر بشریت امروز ارائه دهند.

اما اولین سؤال که به ذهن می آید این است که آیا شناختن شخصیتی که بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله نظیری برای او وجود ندارد امکان پذیر است؟ یا به بیان خود آن حضرت که در خطبه سوم نهج البلاغه فرمود: «ولایرقی الی الطیر»؛ (۱) کسی را توان شناخت تمام ابعاد وجودی آن حضرت نیست.

پس چگونه می توان به عمق شخصیت او پی برد؟

در پاسخ باید گفت:

آب دریا را اگر نتوان کشید

هم به قدر تشنگی باید چشید

درست است که انسان های عادی نمی توانند به عظمت وجودی حضرت علی علیه السلام دسترسی کامل پیدا کنند؛ اما این امر مانع آن نخواهد

ص: ۸

۱- ۱. یعنی مرغ بلند پرواز فکر بشری را یارای صعود به قله رفیع شخصیت من نیست.

شد که صاحبان فکر و اندیشه و شخصیت های اهل قلم و هنر، و صاحبان سیاست و حکمت، و والیان حکومت و قدرت، تلاشی میسور را صرف این معسور نکنند، که گفته اند: «المعسور بقدر المیسور».

کار دشوار را باید به اندازه امکان انجام داد تا بشر محتاج، برای همیشه از این گنج بی پایان الهی و از این سرچشمه زلال معنوی دور نماند؛ بلکه همواره باید تلاش کنیم تا در حدّ توان و استعداد خود، جرعه هایی از زمزم زلال و صاف خدایی که همچون چشمه حیات بخش است (۱) بنوشیم و کام جان بشریت را از این آب طهور سیراب سازیم.

به لطف الهی، زندگی سراسر افتخار آن حضرت، از آغاز ولادت در کعبه تا شهادت در مسجد کوفه، در حافظه تاریخ ثبت و در اسناد قابل دسترس، ضبط است. از دوران کودکی که در کنار رسول خداصلی الله علیه و آله جای گرفت تا آغاز بعثت و در دوران هجرت و تشکیل حکومت در مدینه و در سال های سخت غربت امامت، تا دوران تلاش و جهاد برای اجرای عدالت و ارائه الگوی حکومت، همگی در تاریخ مسطور و مدوّن و در دسترس اهل نظر قرار دارد. از آنجا که دشمنان کمر به محو و تحریف شخصیت او بسته بودند لذا از هیچ تلاش و کوششی در این زمینه کوتاهی نکردند؛ اما نتوانستند خورشید عالمتاب الهی علی علیه السلام را در پرده اوهام خود و در پس ابرهای تیره تهمت و دروغ پنهان سازند که امروز حتی دانشمندان غیر اسلامی افتخار آشنایی با ابر مرد تاریخ بشری را پیدا کرده و آثار قابل:

ص: ۹

۱- ۲. ینحدر عَنی السَّیْلُ؛ «سیل فضایل از وجود من سرازیر است»، نهج البلاغه خطبه سوّم.

تقدیری از خود در مورد ایشان به جای گذاشته اند.

اما سؤالی که مطرح است این است که راه شناخت امیرالمؤمنین علیه السلام کدام است؟

راه شناخت امام علی علیه السلام

یکی از بهترین راه های آشنایی با امیرالمؤمنین علیه السلام از میان راه های مختلف موجود، سیر در سیره علمی و عملی آن حضرت است.

سال های گذشته به برکت نامگذاری این سال به نام سال امام علی علیه السلام حرکت با ارزشی آغاز شد و به صورت فردی و جمعی و با نوشتن کتاب و مقاله و برگزاری اجتماعات و کنگره های پر محتوی، قدم های مهمی در راه شناخت امام علی علیه السلام برداشته شد و هر کس به حدّ توان خود خریدار بازار یوسف گردید.

در آستانه برگزاری دومین گردهمایی سالانه ائمه جمعه استان ولایت مدار مازندران، بنده نیز به پیشنهاد دفتر نمایندگی شورای سیاست گذاری ائمه جمعه محترم استان، برای اظهار ارادت به ساحت مقدّس مولای متقیان، مطالبی را تحت عنوان «اهمیت نماز جمعه و آداب آن از دیدگاه امام علی علیه السلام تقدیم حضور شما نموده و شرح حال خود را با دو بیتی ذیل بیان می کنم:

جاءت سُلَيْمَانَ يَوْمَ الْعِيدِ قُبْرَهُ

آتتُ بِفَخْدِ جَرَادٍ وَكَانَ فِي فَيْهَا

ص: ۱۰

تَرَنَّمْتُ بِفَصِيحِ الْقَوْلِ وَاعْتَدَرْتُ

إِنَّ الْهَدَايَا عَلَى مِقْدَارِ مُهْدِيهَا(۱)

هدف این است که در حدّ توان با تکیه بر کلام امام علی علیه السلام به اهمیت نماز جمعه و آداب و ضرورت های آن آشنا شویم و به ارزش آن بیش از پیش پی ببریم و از دیدگاه امام المصلّین، سید الوصیین، امیرالمؤمنین علی علیه السلام درباره نماز سیاسی - عبادی جمعه آگاهی بیشتری پیدا کنیم. ان شاء الله.

مفید فیاضی

امام جمعه شهرستان نور

ص: ۱۱

۱-۳. چکاوکی در روز عید به حضور سلیمان آمد و ران ملخی را که به عنوان عیدی در دهان داشت آمد که تقدیم کند. با زبان گویا به حضرت سلیمان گفت: همانا هدیه به ارزش هدیه دهنده است.

بخش اول

جایگاه جمعه در نگاه امام علی علیه السلام

ص: ۱۳

از بیان امیر بیان علیه السلام، منقول از «اصبغ بن نباته» که از بهترین یاران و نزدیک ترین دوستان حضرت علی علیه السلام بود، می توان دریافت که جمعه از جایگاه رفیعی در نزد آن حضرت برخوردار بوده است.

عن اصبغ بن نباته: قال علی علیه السلام: «لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ لَيْلَةٌ غَزَاءٌ وَيَوْمُهَا يَوْمٌ أَزْهَرُ، وَمَنْ مَاتَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ كُتِبَ لَهُ بِرَاءَةٌ مِنْ ضَغْطِهِ الْقَبْرِ وَمَنْ مَاتَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كُتِبَ لَهُ بِرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ»؛^(۱) «شب جمعه با شرافت ترین شب ها و روز جمعه شکوفاترین روز هاست و کسی که در شب جمعه از دنیا برود از فشار قبر در امان است و کسی که در روز جمعه بمیرد از آتش جهنم آزاد است».

امیرالمؤمنین علیه السلام جایگاه جمعه را در سخن دیگری این گونه توصیف فرموده است:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام: انه قال: «إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَ الْجُمُعَةَ فَجَعَلَ يَوْمَهَا عِيداً وَاخْتَارَ لَيْلَهَا فَجَعَلَهَا مِثْلَهَا، وَإِنَّ مِنْ فَضْلِهَا أَنْ لَا يُسْئَلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حَاجَةً إِلَّا اسْتَجِيبَ لَهُ وَإِنْ اسْتَحَقَّ قَوْمٌ عِقَاباً فَصَادَفُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَتَهَا صُرِفَ عَنْهُمْ ذَلِكَ وَلَمْ يَبْقَ شَيْءٌ مِمَّا أَحْكَمَهُ اللَّهُ وَفَضَّلَهُ إِلَّا أَبْرَمَهُ فِي لَيْلِهِ

ص: ۱۴

الجمعه، فليلاً الجمعة ليله غرآء و يوم الجمعة يوم أزهراً؛ (۱) «اميرالمؤمنين عليه السلام فرمود: خداوند شب و روز جمعه را برگزید و آنان را عید گردانید؛ از جمله فضیلت های شب و روز جمعه آن است که، هیچ حاجتی در روز جمعه از خداوند درخواست نمی شود مگر آن که برآورده شود و اگر گروهی مستحق عقوبت باشند و زمان عقوبت آنان با شب یا روز جمعه مصادف شود، خداوند آن عقوبت را از آنان بر می دارد و هیچ قضا و قدر الهی نیست مگر این که در شب جمعه قطعی می شود، شب جمعه در بین شب ها با شرافت ترین و روز جمعه هم درخشان ترین روز هاست».

اهمیت جمعه را از شرح بیان امام علی علیه السلام و از سؤال و جواب شخصی که با رسول خداصلی الله علیه و آله مطرح فرمود، می توان فهمید.

علی علیه السلام فرمود: ما با رسول خداصلی الله علیه و آله بودیم که مردی آمد و گفت: یا رسول الله! پدر و مادرم فدایت باد! به من خبر ده از این که روز یکشنبه چرا روز یکشنبه نامیده شد و به همین ترتیب همه ایام را پرسید تا به روز جمعه رسید، سپس گفت: پدر و مادرم فدایت باد! مرا از فضیلت روز جمعه باخبر کن.

رسول خداصلی الله علیه و آله گریست و فرمود: از فضیلت روز جمعه پرسیدی؟ گفت: آری. فرمود: فرشتگان در آسمان آن را روز «مزید» و فراوانی نامیدند. روز جمعه، روزی است که خدا آدم علیه السلام را آفرید و در او روح دمید و در روز جمعه خداوند آدم علیه السلام را به بهشت ساکن کرد و در روز جمعه فرشتگان بر آدم علیه السلام سجده کردند و روزی است که خداوند آدم و حوا علیهما السلام را گرد آورده

ص: ۱۵

است و روز جمعه روزی است که خداوند به آتش گفت: ای آتش! بر ابراهیم سرد و سلامت باش.

خداوند در روز جمعه دعای یعقوب علیه السلام را برآورده و ترک اولای آدم را بخشیده است و خداوند در این روز بلا و گرفتاری حضرت ایوب را برطرف نمود و به حضرت ابراهیم فدایی عظیم داده است و در روز جمعه خداوند آسمان و زمین و آنچه در آن هاست را آفرید و بالاخره روز جمعه روزی است که از شدت هول و هراس قیامت کاسته می شود. (۱)

در روز جمعه (به خاطر این که جمعیت های مؤمن در صفوف به هم فشرده در نماز جمعه حضور پیدا می کنند) از نظر امیرالمؤمنین علیه السلام این گونه توصیف شده که روز جمال و شکوه است.

ص: ۱۶

اهمیت اقامه نماز جمعه از دیدگاه مولی الموحدین امام علی علیه السلام

بحث درباره برپایی نماز جمعه از دیدگاه آن حضرت، در قالب چند مطلب مطرح می شود:

مطلب اول: وظیفه حاکم اسلامی در ارتباط با نماز جمعه

ذات اقدس ربوبی در قرآن کریم فرمود: «الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ» (۱) «مؤمنین کسانی هستند که چون در زمین به آن ها حکومت و قدرت دادیم نماز را برپا بدارند».

امام علی علیه السلام در نامه به جناب محمد بن ابوبکر نوشت: «واعلم انَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِكَ تَبِعَ لِصِيْلَتِكَ»؛ (۲) «بدان که تمام کارهای تو تابع نماز توست».

این پیام امیرالمؤمنین علیه السلام برای همه مسؤولین حکومت اسلامی است که باید به آن توجه لازم را داشته باشند.

حال که نماز جمعه از مهم ترین نمازهای واجب بوده و دارای دو بعد سیاسی و عبادی است، طبعاً مهم ترین وظیفه حاکمان مؤمن برپایی آن است، لذا تا زمانی که رسول خداصلی الله علیه وآله در مکه حضور داشتند و فاقد قدرت

ص: ۱۸

۱- ۷. سوره حج، آیه ۴۱.

۲- ۸. نهج البلاغه، نامه ۲۷.

و حکومت بودند، نتوانستند نماز جمعه را برپا نمایند، از این رو به محض اینکه در آستانه ورود به شهر مدینه قرار گرفتند اولین اقدام آن حضرت اقامه نماز جمعه بود.

امام راحل عظیم الشأن نیز با تأسی از رسول خدا صلی الله علیه و آله پس از تشکیل حکومت و تثبیت پایه ها و ارکان نظام اسلامی، در همان ابتدا مرحوم حضرت آیت الله طالقانی رحمه الله را به امامت جمعه تهران منصوب و به تدریج در سراسر کشور پهناور ایران این سنت محمدی صلی الله علیه و آله را احیا نمودند.

از نظر امام علی علیه السلام ضرورت تشکیل نماز جمعه به اندازه ای است که فرمود: «العشیره إذا کانَ علیهم امیرٌ یقیم الحدودَ علیهم فقد وجبَ علیهم الجمعة والتشریق»؛^(۱) «هرگاه طایفه ای امیری داشته باشند که بر ایشان اجرای حدود کند نماز جمعه و رفتن به منی در ایام تشریق بر آن ها واجب است».

قال علی علیه السلام: «لا یصحُّ (لا یصلح) الحُکم ولا الحدود ولا الجمعة إلّا بإمام»؛^(۲) «امام زین العابدین از جد بزرگوارش حضرت علی علیه السلام نقل فرمود که قضاوت و اجرای حدود و اقامه نماز جمعه از شؤونات امام و به اذن او صحیح است».

بنابراین از دیدگاه امام علی علیه السلام صحّت و مشروعیت نماز جمعه به وجود امام عادل است.

در کتاب سلیم بن قیس که اولین کتاب در عصر امام علی علیه السلام و مورد تأیید ائمه علیهم السلام است، آمده است: قال علی علیه السلام: الواجبُ فی حُکم الله وحُکم

ص: ۱۹

۱- ۹. مستدرک الوسائل محدث نوری رحمه الله، ج ۶، ص ۱۳.

۲- ۱۰. همان، ص ۱۳.

الإسلام على المسلمین بعد ما يموتُ امامُهُم أو يُقتلُ ضالاً كان أو مهتدياً، أن لا يعملوا عملاً ولا يُقدِّموا يداً ولا رجلاً قبل أن يختاروا لأنفسِهِم اماماً عفيفاً، عالماً ورعاً، عارفاً بالقضاء والسَّنةِ يَجِبِي فِيهِمْ وَيُقِيمُ حَجَّهُمْ وَجَمَعَهُمْ وَيَجِبِي صِدَقَاتِهِمْ؛ (۱) یعنی در حکم خدا و اسلام، بر مسلمین واجب است که هرگاه پیشوای شان بمیرد یا کشته شود، چه گمراه باشد یا هدایت یافته، برای هیچ کاری گامی برنداشته و دست پیش نکشند مگر آنکه اول برای خود، رهبری پاکدامن، دانا، با تقوا و آگاه به قضاوت و دین انتخاب کنند تا او مالیات ها را جمع آوری نموده، حج و نماز جمعه را برپا کند و صدقات (زکات) آنان را گرد آورد.

حکومت اسلامی، نظامی است که ایجاد و بقای آن به حضور امت اسلامی و پشتیبانی آنان بستگی دارد.

حضرت علی علیه السلام می فرمایند: لولا حضور الحاضر وقيام الحجة بوجود الناصر؛ (۲) اگر مردم به صحنه نمی آمدند و بدین وسیله حجت اقامه نمی شد حکومت را در این شرایط نمی پذیرفتم (زیرا توفیقی حاصل نمی شود). و استمرار حضور امت اسلامی به ولایت پذیری و نیز به کمک نماز جمعه است که دوام حضور عمومی را تضمین می نماید، همان طور که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد صدق این مدعا هستیم.

دشمنان انقلاب اسلامی به قصد براندازی نظام، تخریب عقیده به ولایت و به قصد برهم زدن جماعت جمعه، تلاش های مذبحانه زیادی

ص: ۲۰

۱- ۱۱. همان، ص ۱۴.

۲- ۱۲. نهج البلاغه، خطبه ۳.

کرده اند؛ از جمله: شهادت شهدای محراب و ترور ائمه جمعه و انفجار در مراسم نماز جمعه، شاهد این ادعاست، ولی به لطف الهی این توطئه ها به جایی نرسیده است.

همان طور که اقامه نماز جمعه و نصب ائمه جمعه به عهده حاکم اسلامی است، حضور اعضاء حکومت در نماز جمعه از حضور امت ضروری تر و مهم تر می باشد. کرسی خطابه جمعه، زبان متقابل امام و امت است. امام جمعه، منصوب امام و حاکم عادل است، چنانچه از یک طرف سخنگوی اصل نظامی اسلامی است که مبتنی بر ولایت است و از طرف دیگر منعکس کننده نظرات و پیشنهادات و نیازمندی های امت اسلامی و ولایت مدار است و با داشتن شرایط منتقد و ناصح، امین دولت و ملت می باشد.

مطلب دوم: وظیفه مردم در ارتباط با برپایی نماز جمعه

پذیرش ولایت امام عادل و منصوص و منسوب، از جمله نشانه های شیعه است؛ زیرا عدم انقیاد امر حکومت، خسارت جبران ناپذیری به بار خواهد آورد و عدم تبعیت از حاکم، برای اقامه نماز جمعه نیز خسارت بار می باشد.

حضرت علی علیه السلام فرمود: «ثَلَاثَةٌ إِنْ أَنْتُمْ خَالَفْتُمْ فِيهِنَّ إِئْتَكُمْ هَلَكُوتُمْ، جُمَعَتُكُمْ وَجِهَادُ عَدُوِّكُمْ وَ مَنَاسِكُكُمْ»؛ (۱) «سه چیز است که اگر در رابطه با آن با

ص: ۲۱

پیشوا و رهبر تان مخالفت کنید، نابود می شوید: ۱ - نماز جمعه ۲ - جهاد در راه خدا با دشمنانتان ۳ - مناسک حج».

مطلب سوم: ضرورت حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام

از نگاه امیرالمؤمنین علیه السلام معیار ارزیابی شخصیت افراد و صحت و سقم کارهای مؤمن نماز است و نماز هر کسی میزان ایمان آن شخص محسوب می شود.

امیرالمؤمنین علیه السلام بر حضور در نماز جمعه تأکید مؤکد داشت. در این مورد وقتی نامه ای به یکی از یاران خود به نام حارث همدانی نوشت، متذکر شد:

لا- تُسَافِرُ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ حَتَّى تَشْهَدَ الصَّلَاةَ إِلَّا مَا فَاصَلًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ فِي أَمْرٍ تُغَيِّدُرُ بِهِ (۱)؛ یعنی در روز جمعه تا نماز جمعه نخواندی مسافرت نکن، مگر این که در حال جهاد در راه خدا باشی یا کاری که جداً به انجام آن معذور باشی و انجام آن ضروری باشد.

مولای متقیان سفارش می کرد که به کاری که موجب می شود تا توفیق حضور در نماز جمعه را از شما سلب کند نپردازید و حتی داروی ضعف آور را در روز قبل از جمعه نخورید.

امام علی علیه السلام فرمود: «لَا يَشْرِبُ أَحَدُكُمْ الدَّوَاءَ يَوْمَ الْخَمِيسِ، فَقِيلَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَلِمَ ذَلِكَ؟ قَالَ: لئَلَّا يَضْعَفَ عَنِ اتِّبَانِ الْجُمُعَةِ (۲)؛ «کسی از شما در

ص: ۲۲

۱- ۱۴. نهج البلاغه، نامه ۶۹.

۲- ۱۵. صلاه الجمعة والعيد في مصادر الفريقين، ص ۷۹.

روز پنجشنبه داروی ضعف آور نخورد. پرسیدند: چرا ای امیرالمؤمنین؟! فرمود: برای این که مبدا ضعف به او دست بدهد که نتواند روز جمعه به نماز جمعه برود».

آن حضرت ترک نماز جمعه را بدون عذر برای هیچ مردی روا نمی دانست و ترک نماز جمعه را در سه هفته پی در پی موجب نفاق می دانست.

امام علی علیه السلام فرمود: «مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مُتَتَابِعَةً لِغَيْرِ عَلَيْهِ كُتِبَ مَنَافِقًا»؛^(۱) «یعنی هر کسی بدون عذری سه هفته پی در پی نماز جمعه را ترک کند، در شأن او نوشته می شود که منافق است».

مطلب چهارم: ممانعت شیطان از حضور مؤمنین در نماز جمعه

امیرالمؤمنین از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل می فرماید که آن حضرت فرمود: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ غَدَّتِ الشَّيَاطِينُ بِرَأْيَاتِهَا إِلَى الْأَسْوَاقِ فَيَرْمُونَ النَّاسَ بِالْتَّرَائِبِ وَالزَّبَائِثِ وَيَسْبُطُونَهُمْ عَنِ الْجُمُعَةِ»؛^(۲) «چون روز جمعه فرا رسد شیطان ها صبح زود با پرچم هایشان به بازار می روند و به طرف مردم موانع می افکنند و آنان را از آمدن به نماز جمعه باز می دارند».

مطلب پنجم: حضور بعضی از زندانیان در نماز جمعه به دستور حضرت علی علیه السلام

امام صادق علیه السلام می فرمایند: «أَنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يُخْرِجُ أَهْلَ السُّجُونِ مِنْ

ص: ۲۳

۱- ۱۶. جمعه و احکام آن در اسلام سید محمد تقی آل هاشم، ص ۴۰.

۲- ۱۷. مستدرک الوسائل، حدیث ۲۱۱۶۸.

الحبس في دينٍ أو تهمته إلى الجمعة فيشهدونها ويضمنهم الأولياء حتى يردونهم.

وبهذا الإسناد: أنَّ علياً عليه السلام كان يُخرجُ الفساقَ إلى الجمعةِ وكان يأمرُ بالتضييقِ عليهم؛ (١)

حضرت علی علیه السلام همیشه کسانی را که به واسطه بدهکاری یا تهمت، در زندان بودند، روز جمعه برای شرکت در نماز جمعه از زندان خارج می ساخت و آن ها را به نماز جمعه می آورد و اولیائشان ضامن می شدند که آنان را به زندان بازگردانند.

و نیز به همین سند روایتی نقل شده که آن حضرت تبهکاران را برای شرکت در نماز جمعه از زندان خارج می ساخت و دستور می داد نسبت به آنان سختگیری نمایند.

مطلب ششم: حضور بانوان در نماز جمعه از دیدگاه حضرت علی علیه السلام

در بعضی از روایات، عدم ضرورت حضور زنان در نماز جمعه از قول امام علی علیه السلام وارد شده است، در عین حال حضور عملی امیرالمؤمنین با جمیع اعضای خانواده خود؛ یعنی همسر مکرمه شان حضرت زهرا علیها السلام و فرزندان آنان امام حسن و امام حسین علیهما السلام در نماز جمعه بیانگر اهمیت حضور زنان در نماز جمعه است.

جناب ابن عباس درباره شأن نزول آیه شریفه: «وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ ل

ص: ۲۴

هَوًّا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا»؛ (۱) «و هنگامی که تجارت و یا لهُو را دیدند، تو را (ای رسول خدا) در حال خواندن خطبه ترک کردند»؛ فرمود: در یک روز جمعه دحیه کلبی از شام به مدینه وارد شد و برای اعلام به مردم، برای فروش کالای تجاری خود بر طبل کوبید، همه کسانی که در نماز جمعه بودند پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را در حال خطبه خواندن ترک کردند به جز چند نفر که عبارت بودند از: علی، حسن، حسین، فاطمه علیهم السلام سلمان فارسی، ابوذر، مقداد و صهیب رومی. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خداوند در این حال به مسجد نگاه کرد و اگر این گروه در نماز جمعه باقی نمی ماندند خداوند مدینه را با اهل آن فرو می برد و از آسمان بر این مردم همانند عذاب قوم لوط، سنگ آسمانی می بارید.

حضور حضرت زهرا علیها السلام نشانه ای روشن بر اهمیت نماز جمعه

از روایت فوق می فهمیم که حضور اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله از جمله حضرت فاطمه علیها السلام دال بر اهمیت حضور زنان در آن است و پیامش برای شیعیان این است که سعی کنید با تمام اعضای خانواده در نماز جمعه حاضر شوید.

در بیان دیگری از حضرت علی علیه السلام در جواز حضور زنان در نماز جمعه و جایگزینی آن به جای نماز ظهر آنان، وارد شده است:

«عن علی علیه السلام أنه قال: إذا شهدوا المرثه والعبد الجمعة أجزأت عنهما من

ص: ۲۵

صلاه الظهر؛^(۱) «هنگامی که زن و غلام در نماز جمعه شرکت نمایند به جای نماز ظهر آنان محسوب می شود».

مطلب هفتم: ضرورت حضور کارگزاران در نماز جمعه

نکته دیگری که باید متذکر شد این است که با توجه به این که ولی امر مسلمین، امام جمعه را منصوب می کند و او نیز عهده دار وظایف مهمی است، افراد حکومت و کارگزاران نظام اسلامی باید اولاً، در نماز جمعه حضور دائم و فعالی داشته باشند؛ چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه ای که به محمد بن ابی بکر به هنگام تصدی امر ولایت بصره می دهد موضوعاتی را متذکر می شود؛ از جمله:

وَاعْلَمَ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِكَ تَبِعَ لِصَلَاتِكَ^(۲) بدان که تمام کارهای تو تابع نماز توست. در حقیقت مخاطب امیرالمؤمنین علیه السلام تنها محمد بن ابی بکر نیست؛ بلکه تمام کارگزاران نظام اسلامی، مخاطب آن حضرت هستند.

ثانیاً: از هر گونه حمایت و پشتیبانی برای اقامه نماز جمعه و تقویت نهاد امامت جمعه دریغ نداشته باشند.

ص: ۲۶

۱- ۲۰. صلاه الجمعة والعیدین فی مصادر الفرقین، ص ۱۰۹.

۲- ۲۱. نهج البلاغه، نامه ۲۷.

آداب حضور در نماز جمعه از دیدگاه امام علی علیه السلام

ص: ۲۷

مطالب مربوط به آداب برگزاری و حضور در نماز جمعه را می توان به دو دسته تقسیم کرد: دسته اول مربوط به امامت جمعه است و دسته دوم مربوط به شرکت کنندگان در نماز جمعه.

مطلب اول: وظایف امام جمعه

از نظر امیرالمؤمنین علیه السلام امام جمعه علاوه بر شرایط خاصی که باید داشته باشد که در کتب فقهی به طور مفصل مورد بحث قرار گرفته است می بایست آداب دیگری را نیز مد نظر قرار دهد؛ از جمله:

به هنگام ایراد خطبه می تواند به منبر قرار گرفته و برای مردم خطبه ایراد نماید؛ چنان که آمده است: عن عباد بن عبدالله قال: كان عليّ عليه السلام يخطب علي منبرٍ من آجر (۱)؛ عباد بن عبدالله نقل کرده که علی علیه السلام بر منبری از آجر ایستاده و خطبه می خواند.

از دیدگاه امام علی علیه السلام خطیب جمعه وظیفه دارد در آغاز خطبه و به هنگام رو به رو شدن با مردم، برخورد صمیمی همراه با آداب اسلامی از

ص: ۲۸

خود نشان بدهد و عملاً اولین درس تربیتی را به شرکت کنندگان نماز جمعه تعلیم دهد؛ چنان که می فرماید: «أَنَّهُ كَانَ إِذَا سَعَدَ الْمُنْبَرِ سَلَّمَ عَلَى النَّاسِ»؛^(۱) «پیامبر صلی الله علیه وآله هرگاه بر منبر خطبه قرار می گرفت به مردم سلام می کرد».

و در جای دیگری آمده است که مولی الموحدين زمانی که قصد ایراد خطبه می کرد این امر را به عنوان سنت تلقی می نمود.

در جای دیگر می فرماید: «انه قال: من السنه إِذَا صَعِدَ الْإِمَامُ الْمُنْبَرِ أَنْ يُسَلِّمَ إِذَا اسْتَقْبَلَ النَّاسَ»؛ «از سنت است که امام وقتی بر روی منبر رفت و رو به روی مردم قرار گرفت، بر مردم سلام و تحیت بفرستد».

مطلب دوم: وظایف مردم در نحوه حضور در نماز جمعه

در مفهوم جمله «فاسئعوا إلى ذكر الله»^(۲) در آیه شریفه سوره جمعه، امام علی علیه السلام بیانی دارد که از آن بر می آید منظور از «سعی»، دویدن نباشد بلکه راه رفتن عادی همراه با وقار و اعتدال مورد نظر باشد. حضرت در جواب سؤالی که راجع به قول خداوند «فاسئعوا إلى ذكر الله» شده است، فرمودند: «ليس السعي الاشدداد ولكن يمشون اليها مشياً»؛^(۳) «منظور از سعی، راه رفتن تند نیست، بلکه راه رفتن عادی است».

البته شاید منظور این باشد که رفتن به نماز جمعه را به تأخیر نیندازید.

ص: ۲۹

۱- ۲۳. صلاه الجمعة والعیدین فی مصادر الفریقین، ص ۱۲۹.

۲- ۲۴. سوره جمعه، آیه ۹.

۳- ۲۵. همان، ص ۹۵.

مطلب سوم: حضور به موقع در نماز جمعه

حضور به موقع و عدم تأخیر در رفتن به نماز جمعه یکی از مطالب مورد عنایت آن حضرت بود. در حدیثی از آن امام علیه السلام نقل شده که:

«لئن أجلس عن الجمعة أحبّ إلى من أن أقعد حتى إذا جلس الإمام جئتُ أتخطي رقاب الناس» (۱)؛ یعنی در خانه نشستن و در نماز جمعه شرکت نکردن را بیشتر دوست دارم از این که زمانی به محل نماز برسم که امام آماده ایراد خطبه می شود و (به خاطر ازدحام جمعیت) مردم را زیر دست و پا بگیرم.

منظور آن حضرت این است که باید تلاش کرد قبل از شروع خطبه در محل برگزاری نماز جمعه حاضر شد.

مطلب چهارم: تقسیم بندی ارزشی شرکت کنندگان در نماز جمعه

در یکی از روایات، امام علی علیه السلام شرکت کنندگان نماز جمعه را به سه گروه تقسیم نموده و می فرمایند: «الناس فی اتیان الجمعة ثلاثة رجال: رجلٌ حَضَرَ الْجُمُعَةَ لِلْغَوِّ وَالْمَرَاءِ فَذَلِكَ حَظُّهُ مِنْهَا، وَرَجُلٌ جَاءَ وَالْإِمَامَ يَخْطُبُ فَصَلَّى، فَإِنْ شَاءَ اللَّهُ اعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ حَرَمَهُ، وَرَجُلٌ حَضَرَ قَبْلَ خُرُوجِ الْإِمَامِ فَصَلَّى مَا قَضَى لَهُ ثُمَّ جَلَسَ فِي أَنْصَابٍ وَسَكُونٍ حَتَّى خَرَجَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ قَضَيْتَ، فَهِيَ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا، وَزِيَادَةٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، ذَلِكَ لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنِ نَهَى فَلَهِ عَشْرُ أَمْثَالِهَا»؛ (۲) یعنی مردمی که

ص: ۳۰

۱- ۲۶. مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۱۸.

۲- ۲۷. بحار الانوار، ج ۸۶، ص ۲۵۶.

به نماز جمعه می آیند سه گروهند:

۱ - کسانی که برای کار لغو و قصد بیهوده و خودنمایی به نماز جمعه می آیند که هیچ ثوابی برای آن ها منظور نمی شود. ۲ - کسانی که در حال خطبه خواندن امام به نماز جمعه می آیند، خداوند اگر خواست، ثواب نماز جمعه را عطا می کند و اگر نخواست ثوابی به آن ها نمی دهد. ۳ - اما گروه سوم کسانی هستند که جلوتر از ورود امام به محل نماز جمعه می آیند و اگر چیزی از (نماز یا دعا) از او قضاء شده است، قضای آن را انجام می دهد، سپس با سکوت و آرامش در جای خود می نشیند تا امام جمعه بیاید. این نماز جمعه کفّاره همه گناهانی خواهد بود که از آن روز تا هفته آینده به اضافه سه روز دیگر از او سرزند؛ زیرا آیه قرآن می فرماید: «هر کسی که کار نیکی انجام داد خداوند ده برابر آن را به او عطا خواهد کرد»؛ یعنی در ازای یک روز نماز جمعه، خداوند گناهان ده روز او را می بخشد.

مطلب پنجم: آداب نشستن مؤمنین در حال خطبه خواندن امام جمعه

مؤمنین باید رو به قبله بنشینند و امام جمعه در حال خطبه باید رو به روی آنان و پشت به قبله قرار گیرد.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه وآله نقل فرمود که:

«كَلِّ وَعْظٍ قَبْلَهُ»؛ (۱) یعنی هر واعظی رو به روی مأمومین و در قبله

ص: ۳۱

نمازگزاران قرار گیرد. بنابراین شرکت کنندگان در نماز جمعه باید از جهت نشستن، رعایت قبله را نموده و به خاطر تکیه بر دیوار دادن به هنگام خطبه جهت خود را از قبله تغییر ندهند تا از فضیلت نماز آنان کاسته نگردد و به اجر و پاداش کامل دست یابند. ان شاء الله.

مطلب ششم: سکوت کردن به هنگام ایراد خطبه

نمازگزار در نماز جمعه باید به هنگام ایراد خطبه امام جمعه، اولاً: سکوت نماید، ثانیاً: به خطبه ها، با توجه گوش فرا دهد، ثالثاً: به این طرف و آن طرف نگاه نکند، گرچه همه این آداب از نظر فقهی تأکید شده و لکن اگر از روی ناچاری، مختصری رعایت نشد موجب بطلان نماز جمعه نخواهد شد؛ اما باید سعی شود که این آداب به طور کامل مراعات گردد.

«قال علی علیه السلام: لا کلام والامام یخطب ولا التفات إلا كما یحل فی الصلوه وَاِنَّمَا جُعِلَتِ الْجُمُعَةُ رَكْعَتَيْنِ مِنْ أَجْلِ الْخُطْبَتَيْنِ جُعِلَتَا مَكَانَ الرَّكْعَتَيْنِ فَهِيَ صَلَاةٌ حَتَّى يَنْزِلَ الْإِمَامُ؛(۱) یعنی به هنگامی که امام مشغول خواندن خطبه نماز جمعه است نمازگزاران نباید سخنی بگویند و نیز نباید به اطراف نگاه کنند؛ مگر در همان حدی که در نماز می توان به اطراف نگاه کرد و مجاز است؛ زیرا نماز جمعه به خاطر دو خطبه ای که قبل از نماز ایراد می شود به جای دو رکعت نماز محسوب می شود. پس خطبه، نماز است و تا زمانی که امام از کرسی خطابه فرود بیاید باید نمازگزار خود را در نماز

ص: ۳۲

بداند، تا جایی که اصبع بن نباته از آن حضرت نقل نمود که:

«إِذَا قَالَ الرَّجُلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ صَبَّ فَلَاحَةَ لَهُ؛ يَعْنِي أَوْ رُجُوعَهُ نَمَازَ كَزَارٍ فِي حَالِ خُطْبَةِ إِمَامٍ بِدَيْكِرِي بِكُؤِيدٍ: سَكُوتُ كُنْ! نَمَازٌ أَوْ نِيْزُ بِيْ أَرْزَشُ مِيْ شُؤِدْ. بِنَابِرَائِنِ بَائِدُ فِي حَالِ خُطْبَةِ كَامَلًا سَكُوتُ نَمُؤِدُ تَا فُضِيْلَتِ نَمَازِ حَفْظِ كُرُدْ.»

در بیان دیگری امام علی علیه السلام فرمود:

يَسْتَقْبِلُ النَّاسُ الْإِمَامَ عِنْدَ الْخُطْبَةِ بِوُجُوهِهِمْ وَيُصْنَعُونَ إِلَيْهِ؛ (۱) یعنی مردم باید به هنگام خطبه خواندن امام جمعه، رو به روی او باشند و به خطبه های او گوش بدهند. علمت تأکید برای گوش دادن خطبه، این است که خطبه به جای دو رکعت نماز محسوب می شود و امام جمعه می بایست با زبان فصیح و بیان روشن، امور دینی و اعتقادی و اخلاقی و نیز مسائل مهم سیاسی را که دانستن آن بر همگان ضروری است بیان کند و مردم را در جریان امور قرار دهد.

ص: ۳۳

با توجه به مفاهیم احادیث منقول از آن حضرت که جلوتر به آن اشاره شد، امامت جمعه، یک منصب حکومتی است و از وظایف مهم حاکم اسلامی برپایی نماز جمعه است و مردم نیز وظیفه دارند در این امر از حاکم اسلامی تبعیت داشته باشند و نیز اقامه نماز جمعه در تمام قلمرو حکومت اسلامی مورد توجه است، بر همین اساس است که امامان جمعه در هر نقطه از کشور اسلامی باید منصوب از ناحیه ولی امر مسلمین باشند. همین نکته دلیلی روشن بر اهمیت جایگاه امامت جمعه است و بدیهی است که باید نقش مهم و مؤثری در قلمرو امامت خود ایفا کنند و در تمام زمینه ها، هدایت و ارشاد و نظارت را به عهده داشته باشند.

اصولاً شیوه اقامه نماز جماعت و جمعه امر مهمی است که امیرالمؤمنین علیه السلام در عهدنامه خود به مالک اشتر، آداب امامت جمعه و جماعت را در کنار وظایف مهم دیگر حکومت به او متذکر می شود و می فرماید: «إِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ لِلنَّاسِ فَلَا تَكُونَنَّ مَنْفَرًا»؛^(۱) چون با مردم به نماز جماعت می ایستی چنان نماز مگزار که مردم را برهانی.

و در جای دیگر می فرماید: هنگامی که به دستور رسول خدا صلی الله علیه وآله عازم برای یمن بودم از آن حضرت شیوه امامت و اقامه نماز را پرسیدم.

ص: ۳۶

مطلب اول: شرایط موفقیت امام جمعه

راهنمایی خواستن امام علی علیه السلام از رسول خداصلی الله علیه وآله، بیانگر این نکته است که امام جمعه باید در فکر این باشد که راه موفقیت خود را جست و جو کند و لوازم موفقیت خود را بفهمد و همچنان که خود حضرت علی علیه السلام می خواهد استاندار و امام جمعه و جماعت موفق نیز باشد.

رسول خداصلی الله علیه وآله در جواب حضرت علی علیه السلام می فرماید: «صَلِّ بِهِمْ كَصَلَاةِ أَضْعَفِهِمْ وَكُنْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا»؛^(۱) مانند ضعیف ترین آن ها نماز بگزار؛ یعنی به جهت رعایت حال افراد ضعیفی که در نماز هستند، نماز را متناسب توان آن ها بر پا کن.

حال که امام جمعه عهده دار مسائل دینی و سیاسی در قلمرو امامت خودش است، باید در تمام زمینه ها به تناسب حال افراد و رعایت حقوق آن ها عمل کند و از جمله این که «کن بالمؤمنین رحیمًا» با مؤمنین مهربان باشد. پس می توانیم نتیجه گیری کنیم که شرط توفیق امام جمعه، رأفت و رحمت نسبت مؤمنین است.

وقتی که خداوند در قرآن خطاب به رسول خداصلی الله علیه وآله می فرماید:

«فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَمَأْفَظُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ»؛^(۲) «ای رسول رحمت، خدا تو را با خلق، مهربان و خوش خو گردانید، اگر تندخو و سخت دل بودی مردم از اطراف تو پراکنده می شدند (اگر کسی به تو بد کرد) پس از آن ها بگذر و برای آن ها آمرزش بخواه و با آن ها مشورت کن».

ص: ۳۷

۱- ۳۲. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۲- ۳۳. سوره آل عمران، آیه ۱۵۹.

یعنی شرط توفیق، علاوه بر خوش اخلاقی، نرمش، گذشت، خیرخواهی، همفکری و مشورت با مردم است که مردم امام خود را از خود و خیرخواه خود بدانند و در نتیجه موجب اطاعت و همکاری آنان خواهد شد.

در عهدنامه امام علی علیه السلام به مالک اشتر، چند نکته قابل توجه است که رعایت حال ضعفا و محرومین باید در دستور کار باشد و نیز رفتار امام جمعه و جماعت؛ چه در مقام نماز و چه در مقامات دیگرش، شرط موفقیت اوست و نیز عملکرد رفتار او نباید موجب نفرت و انزجار مردم باشد و همچنین امام علی علیه السلام می فرماید:

«وَإِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ بِالنَّاسِ فَلَا تَكُونَنَّ مُنْفَرًّا، وَلَا مُضَيِّعًا فَإِنَّ فِي النَّاسِ مِنْ بِهِ الْعِلَّةُ وَلَهُ الْحَاجَةُ»؛^(۱) «هنگامی که برای مردم نماز اقامه می کنی نفرت آور و تضييع کننده نباشد؛ زیرا در میان مردم کسانی هستند که بیمارند یا کار فوری دارند و باید رعایت حال آن ها را نمود».

پس خطبه های نماز جمعه باید اولاً کوتاه، ثانیاً جذاب و جالب و مطالب آن به روز و مورد نیاز مردم باشد.

شرط دیگر توفیق این است که همان طور که حاکم اسلامی و ولی امر مسلمین، امام جمعه را نصب می کند او را مورد حمایت نیز قرار بدهد، به خصوص چون این منصب یک منصب حکومتی است، بر عهده دولت اسلامی است که نیازهای این نهاد مهم ولایتی را برطرف نماید تا

ص: ۳۸

پاسخگویی درخواست های به حق مردم باشد و امکانات انجام وظیفه محوله را در اختیار او قرار دهد، پس همکاری کارگزاران نظام با امام جمعه شرط لازم موفقیت است.

در پایان نوشته برای حُسن ختام و ارشاد و هدایت تام خطبه ای از خطبه های نماز جمعه امیرالمؤمنین علی علیه السلام را ذکر می نمایم تا ان شاءالله همه ما از برکات و فیوضات کلام مولی الموحدين علیه السلام برخوردار گردیم.

مطلب دوم: خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام در روز جمعه

«عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: خَطَبَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: أَلْحَمْدُ لِلَّهِ ذِي الْقُدْرَةِ وَالسَّيْطَانِ، وَالرَّأْفَةِ وَالْإِمْتِنَانِ، أَحْمَدُهُ عَلَى تَتَابُعِ النِّعَمِ، وَأَعُوذُ بِهِ مِنَ الْعَذَابِ وَالنَّقَمِ، وَاشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، مُخَالَفَةً لِلجَاهِدِينَ وَمَعَانِدَةً لِلْمُبْطِلِينَ، وَأَقْرَاراً بِأَنَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَقَفَى بِهِ الْمُرْسَلِينَ وَخَتَمَ بِهِ النَّبِيِّينَ، وَبَعَثَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَى آلِهِ أَجْمَعِينَ، وَقَدْ أُوجِبَ الصَّلَاةَ عَلَيْهِ، وَأَكْرَمَ مَثْوَاهُ لَدَيْهِ وَأَجْمَلَ إِحْسَانَهُ إِلَيْهِ.

اوصيكم عباد الله بتقوى الله الذي هو ولي ثوابكم، واليه مردكم و مئابكم، فبادروا بذلك قبل الموت الذي لا ينجيكم منه حصن منيع، ولا هرب سريع، فانه وارد نازل و واقع عاجل، وإن تطاول الأجل، وامتد المهل، فكل ما هو آت قريب، ومن مهد لنفسه فهو المصيب.

فترودوا رحمكم الله اليوم ليوم الممات، واحذروا أليم هول البيات فان عقاب الله عظيم، وعذابه أليم، ناز تلهب ونفس تعذب وشراب من صديد ومقامع من حديد، أعاذنا الله وإياكم من النار، ورزقنا الله وإياكم مرافقه الأبرار وغفر لنا ولكم جميعاً إنه هو الغفور الرحيم.

إن احسن الحديث وأبلغ الموعظه كتاب الله.

«ثم تعود بالله وقرأ سورة العصر» ثم قال:

و جعلنا الله وإياكم ممن تسعهم رحمة ويشملهم عفوهم ورغفتهم، واستغفر الله لي ولكم.

«ثم جلس يسيراً»، ثم قام وقال:

أحمد الله الذي دنا في علوه، وعلا في دنوه، وتواضع كل شىء لجلاله واستسلم كل شىء لعزته، وخضع كل شىء لقدرته، أحمده مقصراً عن كنه شكره، وأؤمن به اذعانا لربوبيته، واستعينة طالباً لعصمته، واتوكل عليه مفوضاً إليه، واشهد أن لا اله الا الله وحده لا شريك له، إلهاً واحداً أحداً، فرداً، صمداً، وتراً، لم يتخذ صاحبه ولا ولداً وأشهد أن محمداً عبده المصطفى ورسوله المجتبي وامينه المرتضى، أرسله بالحق بشيراً ونذيراً، وداعياً اليه وسراجاً منيراً فبلغ رسالته، وادى الأمانة، ونصح الأمة، وعبد الله حتى أتاه اليقين، صلى الله عليه وآله في الأولين وصلى الله عليه وآله في الآخرين وصلى الله عليه وآله يوم الدين.

أوصيكم عباد الله بتقوى الله والعمل بطاعته، واجتناب معصيته فإنه من يطع الله ورسوله فقد فاز فوزاً عظيماً، ومن يعص الله ورسوله فقد ضلّ ضلالاً

بعيداً وَخَسِرَ خُسْرَانًا مَبِينًا «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا» اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، أَفْضَلُ صَلَوَاتِكَ عَلَى أَنْبِيَائِكَ وَأَوْلِيَائِكَ. (۱)

مطلب سوم: ترجمه خطبه امیرالمؤمنین علیه السلام

جابر از امام باقر علیه السلام روایت کرده که امیرالمؤمنین علیه السلام در روز جمعه ای این خطبه را ایراد نموده است:

ستایش مخصوص خداوندی است که صاحب قدرت و سلطنت و دارای مهربانی و نیکویی است، او را بر نعمت های مستمرش ستایش می کنم و از عذاب و عقوبتش به او پناه می برم، شهادت می دهم که خدایی غیر از او نیست و شریکی ندارد، مخالف منکران و معاند باطل گرایان هستم و اعتراف می کنم که او پروردگار جهانیان است و گواهی می دهم که محمد صلی الله علیه و آله بنده و پیامبر اوست، و ارسال رسل به برکت وجود او پی در پی انجام شده و پیامبری و نبوت با بعثت او خاتمه یافته است. و خداوند پیامبر را که (درود خدا بر او و اهل بیت او باد) رحمتی برای عالمیان است مبعوث کرده و درود فرستادن بر او را واجب فرمود، جایگاهش را نزد خود رفیع قرار داد و نیکوترین احسان خود را به او فرموده است.

بندگان خدا! شما را به تقوای خدا سفارش می کنم؛ زیرا که خدا پاداش دهنده همه ثواب های شماست و بازگشت شما به سوی او و سرکار شما با اوست.

قبل از آن که مرگ شما را دریابد اقدام به تقوا نمایید و تقوا پیشه نمایید، مرگی که

ص: ۴۱

هیچ دیوار و مانعی جلوی آن را نمی گیرد، و برای شما هیچ گریزی از آن نیست، همانا مرگ روزی بر شما وارد و بر شما نازل خواهد شد، اگرچه ظاهراً اجل تأخیر بیفتد و مهلت زیستن در دنیا به درازا بکشد؛ ولی بالاخره مرگ شما به زودی فرا خواهد رسید، پس هر کسی که آماده مرگ باشد کامروا خواهد شد و مرگ او به او آسیمی نخواهد رسانید، امروز برای روز مردن تان زاد و توشه فراهم کنید، خداوند شما را رحمت کند و از دردناکی و وحشت شب مرگ برحذر باشید، چراکه عقوبت خداوند، عظیم است و عذابش دردناک و آتش جهنم شعله ور و جان در عذاب است و نوشیدنی گناهکاران از چرک و خون و ضربتی از گرز آهنین برای آن هاست.

خداوند همه ما را از آتش جهنم نگاهدار باشد، و رفاقت با نیکان را روزی ما گرداند. خداوند همه ما و شما را بیامرزد، همانا او آمرزنده و مهربان است، همانا بهترین خبر و عالی ترین موعظه و پند، قرآن است.

آن گاه فرمود: اعوذ بالله و پس از آن سوره والعصر را قرائت کرد.

سپس فرمود: خداوند ما و شما را تحت پوشش رحمت و واسعه خود قرار دهد و مشمول رحمت و عفو خود گرداند، و برای خود و شما از خداوند آمرزش طلب می نمایم.

آن گاه کمی نشست و پس از آن به پا خاست و خطبه دوم را چنین ایراد کرد:

ستایش خدایی را که در عین بلند مرتبگی، به ما نزدیک و در عین نزدیکی به ما، در عالی ترین مراتب است و همه چیز در برابر عظمت او فروتن و تسلیم عزت و اقتدار اویند و همه چیز در برابر قدرت او خاضع اند و در عین این که اقرار دارم که در ادای حقّ شکر او قادر نیستم، با ایمان به پروردگاری او شهادت می دهم که جز او

خدایی نیست و همتایی ندارد، و او احد و واحد و تنها و بی نیاز است و در درون ذات خود یکتا و در بیرون ذات خود بی همتا است، همسر و فرزندی ندارد.

شهادت می دهم که محمدصلی الله علیه وآله بنده برگزیده و فرستاده مخصوص اوست و امین و مورد رضایت و خشنودی اش می باشد، که او را به حق بر بشریت مژده دهنده و بیم دهنده مبعوث کرد، که مردم را به سوی خدا بخواند و چراغ فروزان راه خداجویان است، و او نیز به خوبی رسالت خود را ابلاغ نمود و امانت پیامبری را ادا نموده است و ائمت را نصیحت کرد و تا لحظه وفات، خدا را پرستش نمود. پس از آغاز و انجام، درود و سلام بر او و خاندان او باد و تا روز قیامت بر او و اهل بیت او درود باد.

بندگان خدا! شما را به تقوای الهی سفارش و به اطاعت خداوند و ترک معصیت توصیه می نمایم؛ زیرا هر کس از خدا و رسولش اطاعت کند کامیاب می شود، و هر کس که از خدا و رسولش سرپیچی کند، گمراهی سخت و زیانکاری آشکار نصیب او خواهد شد.

آن گاه این آیه را قرائت کرد: (همانا خداوند و فرشتگانش، بر پیامبر درود می فرستند، ای کسانی که ایمان آوردید شما هم بر او درود و سلام بفرستید).

خدایا بر محمدصلی الله علیه وآله بنده و فرستاده ات درود بفرست، بهترین درود هایی که بر پیام آوران و اولیای خود فرستادی.

در پایان از ذات اقدس ربوبی مسئلت دارم که این ناقابل را که به قدر فهم ناقص خود از آیات و احادیث دریافتم و تقدیم حضور نمودم با احسان و کرم خود قبول نماید. در قدم هایی که در این سال ها در جمع بهترین بندگان خدا در روز جمعه و نماز جمعه برداشته ام به فضل خود

بپذیرد و ما را به خاطر خلل و نقص در آن مؤاخذه نفرماید، و با فضل و احسان خود ما را مورد عنایت خود قرار دهد و این مختصر را منظور نظر اولین شهید محراب مولای متقیان امیرمؤمنان علیه السلام بگردانند و قلب نورانی امام عصر - عجل الله فرجه - را از ما راضی فرماید.

بمَنِّه وفضله والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاته.

ص: ۴۴

- ۱ - قرآن کریم.
- ۲ - نهج البلاغه، فیض الاسلام.
- ۳ - تفسیر نمونه، جمعی از نویسندگان؛ آیت الله مکارم شیرازی.
- ۴ - وسائل الشیعه، مرحوم شیخ حر عاملی رحمه الله.
- ۵ - مستدرک الوسائل، علامه حاج میرزا حسین محدث نوری رحمه الله.
- ۶ - بحار الانوار، علامه مجلسی رحمه الله.
- ۷ - صلاه الجمعه والعیدين فی مصادر الفریقین، دبیرخانه مرکزی ائمه جمعه.
- ۸ - احکام جمعه در اسلام، سید محمد تقی آل هاشم.
- ۹ - تحریر الوسيله، امام خمینی قدس سره.
- ۱۰ - مصباح المجتهد، شیخ الطافه محمد بن حسن الطوسی.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

